

И. Червенкова. *Сопоставительное исследование русской и болгарской лексики*. София: Херон прес, 2011. 243 с.

Монографията на Ирина Червенкова е написана преди 20 години. През тази година имаме удоволствието да я видим издадена благодарение на нейните ученички и последователки Анна Липовска и Надежда Делева. Книгата представлява изключителен интерес за всички изследователи, посветили се на проблематиката на съпоставителното изследване на лексиката в родствени и неродствени езици. В нея се представя цялостна теория, посветена на основните теоретични въпроси на съпоставителното изследване на лексиката, на операционалните стъпки на съпоставителния анализ. Изложената теория е вплътена в изработената картотека, съдържаща формалносемантичен и съдържателен анализ на съпоставяните лексикални единици от руския и българския език.

Книгата обобщава търсенията на И. Червенкова, направени преди това в различни статии и студии, посветени на спецификата на семантичното изучаване на лексиката на два близкородствени езика – руския и българския.

Състои се от предисловие, увод, четири глави, заключение, списък на използвана литература, списък на условните съкращения и символи и предметен показалец.

В първата глава *Сопоставительное изучение современной русской и болгарской лексики* се прави кратък обзор на изследванията, посветени на съпоставката на отделни думи и групи лексика в руския език с оглед на българския. Това са работите на Вл. Георгиев, С. Чукалов, Н. М. Дилевски, М. Джананова, Н. Ковачева, П. Легурска, Хр. Стайкова, Е. Гочева, М. Тончева, К. Андрейчина, З. Иванова, В. Занглигер и др. Изследванията на споменатите автори са предварителната необходима основа, върху която авторката разгръща своята теория и изгражда твърденията си. И. Червенкова отбелязва, че изборът на методиката за анализ в конкретното съпоставително изследване зависи от степента на изученост на фактите и явленията в езиците, подлагани на съпоставителен анализ, а също и от спецификата на самия изследователски обект. Така че са възможни различни пътища при постигането на целите на отделното съпоставително изследване.

Глава втора *Сопоставительное описание лексики на основе попарного сравнения лексических единиц сопоставляемых языков* представя същинската теория на изследването, което по-нататък се разгръща в илюстрациите на трета и четвърта глава.

Определящо в подхода на изгражданата теория е признаването на необходимостта от етапност и операционални стъпки при съпоставката на руската и българската лексика.

Авторката изтъква, че за да бъде напълно отчетен системният характер на лексиката, е необходимо лексикалните системи на всеки от езиците да бъдат изследвани сами за себе си по единен модел и с обща методика за анализ. Това би гарантирало адекватност на получените от съпоставката резултати. Тъй като такива цялостни из-

следвания за руската и българската лексика не са налични, налага се изработването на модел за изследване за всеки конкретен случай, който да почива на определена аксиоматика.

Следните твърдения могат да се разглеждат като характерни предпоставки за представяния в книгата модел на съпоставителен анализ, защото в концентриран вид отразяват принципите и методиката на провеждания анализ:

- Единица на извършвания анализ е руско-българската лексикална двойка от думи като част от лексикалните системи на двата близкородствени езика.

- При провеждането на съпоставителния анализ се изхожда от спецификата на руската и българската лексика и тяхната особена близост.

- Съпоставителният анализ се представя в два аспекта – формален и съдържателен, като това съответства на двустранныя характер на езиковия знак.

- Прави се едностранен съпоставителен анализ на руската и българската дума от лексикалната двойка в посока руски – български език, след това анализът се обръща в обратна посока – от българския към руския език.

- Материал за съпоставителен анализ са лексикалните единици, почерпани от съществуващите речници – тълковни, двуезични, като при това за изходен се приема руският език. На този етап на изследването речниците предоставят достатъчен материал за изследване на семантиката и формалните характеристики на съпоставяните думи. Речниковите данни са добра основа за изводи, свързани със сходствата и разликите на лексикалните единици в двата езика. Върху направените съпоставки могат да се правят твърдения за семантичната типология на руския и българския език като близкородствени.

- Формалният анализ на лексикалните единици се извършва на базата на подходящи параметри и така е възможна характеристиката на всяка лексикална единица по единна схема. На базата на този анализ се строи типология на формалните отношения в рамките на лексикалните двойки от руски и български думи, като материалът се класифицира според възможните логически отношения между тях – отношения на съвпадане, частично включване/пресичане и несъвпадане.

- Съдържателният анализ на лексикалните единици се провежда на базата на съпоставяне на тълкуванията на думите като експликации на тяхната семантика. Тълкуването става основа на съпоставка (*tertium comparationis*) на лексикалните единици. Тълкуванията се формулират на метаезик (в дадения случай – руският), който се базира на речниковите данни. Единиците на метаезика и отношенията между тях се формулират с оглед на изискванията на съвременната семантика и лексикография за пълнота, точност, простота и лаконичност.

- Семантичният анализ в рамките на лексикалните двойки има два аспекта. Собствено семантичният анализ извежда семантичното отношение между руската и българската единица като семантично тждество, семантично включване или пресичане. На базата на този анализ се определя характерът на съответствието между лексикалните единици като семантична еквивалентност или поле на съответствие.

- Последното става основа за изграждане на типология на семантичните съответствия между руските и българските лексикални единици и се отделят затворени и отворени полета на съответствие.

- Като еквивалентни единици при съпоставителния анализ се разглеждат както еднословни, така и разчленени (съставни) наименования. Възможно е еквивалентите да бъдат и описателни изрази в случай на отсъствие на еквивалент на изходната

дума в съпоставяния език. Еквивалентите могат да бъдат и метаезикови изрази, отразяващи наличието на непълни – частични или приблизителни съответствия на изходните руски думи в българския език. Последното характеризира безеквивалентната лексика в изходния език и нейното предаване в езика-цел.

– Всяка двойка думи, състояща се от руска и българска дума, се характеризира както формално, така и съдържателно.

– Обработеният лексикален материал се класифицира и се оформят типове съответствия, отразяващи отношенията на лексикалните единици в двата езика на основата на анализа по лексикални двойки.

Трета глава представя формално-семантичния анализ на руско-българските лексикални двойки, който намира израз в изработената и представена тук съпоставителна картотека. В картотеката е включена информация за формалното и съдържателното съответствие на думите в руския и българския език – членове на дадена лексикална двойка. Така представян, езиковият материал е подходяща основа и е своего рода съпоставително-типологична база данни за лексиката на руския и българския език. Подобни данни намират приложение както за изследването на семантичната типология на съпоставяните езици, така и за изработването на двуезични речници, актуални са за чуждоезиковото обучение и практиката на превода от руски на български език и обратно.

В четвърта глава се прави обобщение на резултатите от съпоставителния анализ на лексикалния материал. Материалът се класифицира във вид на йерархична база, съдържаща типовете съответствия според формалните и съдържателните параметри, прилагани при анализа на лексикалните единици в двата езика. Самостоятелно се представят резултатите от формалния съпоставителен анализ на руско-българските лексикални двойки, от съдържателния анализ на съответните лексикални единици и резултатите от двата типа анализ – формален и съдържателен.

Разгръщане на дадената теория илюстрират работите на участниците на изследователския колектив, ръководен от И. Червенкова – Р. Брайнова, С. Василева, Н. Делева, Т. Димитрова, А. Карловска, Н. Ковачева, М. Лазарова, А. Липовска, Л. Павлова, С. Станева, Е. Василева, М. Зозикова, Г. Косева, Г. Мишевска, И. Чонгарова, М. Шахаран, М. Ганчева, М. Душкова, Д. Илиева, Г. Михайлова, В. М. Шевельов. Разработките могат да бъдат намерени в двата последователно издадени сборника – *Сопоставителное описание русской и болгарской лексики (материалы по формальному сопоставлению)* и *Сопоставителное описание русской и болгарской лексики (материалы по содержательному аспекту)* в средата на 80-те години, в които изработената теория намира сполучлива и нагледна реализация.

Може да се каже, че монографията на Ирина Червенкова е изключително ценна с това, че прокарва мост между методиката за извършването на съпоставителни анализи за теоретични и приложни цели и методиката за създаването на бази данни, насочени към компютърната лингвистика. Подобни книги са особено актуални и необходими днес.

Книгата представлява интерес както за лингвисти, така и за специалисти от други области. Тя може да се определи като принос в теоретичната и приложната семантика.

Палмира Легурска (София)
e-mail: palmiralegurska@abv.bg